

НОВІ ПРАКТИКИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ВІДКРИТОЇ НАУКИ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ У ПОВОЄННІ ЧАСИ

Храбан Т. Є.

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації, Київ (Україна)

e-mail: tetiana.khraban@viti.edu.ua

Концепція відкритої науки стимулює нові бачення, принципи і практики проведення досліджень та інновацій в університетах. Відкрита наука, що базується на нещодавньому узагальненні досліджень щодо її використання та застосування, прагне до прозорих і доступних знань, які поширюються і розвиваються через мережі співпраці [1]. Розвиток цифрових і комунікаційних технологій та розробка різних типів цифрових платформ сприяють появі нових політик і практик відкритої науки в університетах, як-от обмін відкритими даними, публікація у відкритому доступі та спільне проектування [1]. Ці нові практики відкритої науки розвиваються в тандемі з новими організаційними формами проведення та обміну дослідженнями (репозиторії та лабораторії відкритого доступу, трансдисциплінарні дослідницькі платформи) [2]. Разом ці нові практики та організаційні форми розширюють етос науки в університетах.

Нові практики відкритої науки і нові способи організації наукової роботи за допомогою цифрових платформ, інструментів і послуг для дослідників роблять знання і наукові результати все більш доступними для кожного, а процес створення знань – більш ефективним і цілеспрямованим [3]. Феномен відкритих інновацій створив нові недосліджені можливості для імплементації принципів відкритої науки в діяльності сучасного Університету (наприклад, надійний обмін даними, контроль якості та відтворюваність методів і результатів досліджень, управління спільними дослідницькими платформами, інструменти фінансування, відносини між університетами та промисловістю, стратегічні альянси, стартапи та консорціуми) [3].

Можна виділити низку переваг впровадження принципів відкритої науки в діяльності сучасного Університету:

1. Видимість усіх результатів досліджень збільшиться, коли вони стануть відкритими. Це повинно призвести до збільшення цитування, оскільки користувачі, які можуть легко завантажити відкриті версії результатів, зможуть посилатися на ці версії.

2. Доступ до даних і методології дослідження дає змогу окремим користувачам відтворювати результати оригінальних авторів і виявляти будь-які помилки / неточності.

3. Виконання наведених вище кроків підвищить наочність результатів, а також дасть змогу читачам побачити, як змінювався текст / висновки на різних етапах процесу.

4. Використання визнаних ідентифікаторів / процесів збагачує дослідницький ландшафт, дає авторам можливість контролювати цілісність їх роботи і право на належне визнання та цитування [4].

Існують два різні типи відкритих наукових практик у дослідницьких групах: практики відкритого обміну та практики відкритого запрошення. Практиками відкритої науки є обмін відкритими даними, публікація у відкритому доступі, спільне використання відкритих протоколів, відкриті репозиторії, обмін відкритими прототипами через відкриті ліцензії.

Другий тип практик відкритої науки – це практики відкритого запрошення. На відміну від практик відкритого обміну, ці практики орієнтовані на залучення окремих осіб, інших дослідників і груп, а також суспільства до широкої участі в дослідженнях і створенні нових наукових знань. Ці практики залучення набувають форм невеликих клубів, консорціумів різного розміру та ширших спільнот [5].

В умовах відновлення України у повоєнні часи традиційні практики відкритої науки та нові практики відкритих інновацій будуть потребувати адаптації, оновлення та об'єднання. Головними чинниками, які будуть сприяти впровадженню практики відкритої науки, є:

1. Стимулювання впровадження відкритих наукових практик з високим рівнем прозорості та доступності наукових результатів у дослідницьких групах, зокрема відкриті дані, публікації у відкритому доступі, відкриті протоколи та відкриті прототипи (шаблони проектування).

2. Сприяння розвитку кар'єри дослідників у відкритій науці шляхом впровадження наукових практик з високим рівнем прозорості і доступності. Нинішня система контрактів робить сильний акцент на публікаціях у журналах найвищого рівня, кількості публікацій і кількості цитувань, але мало уваги приділяє відкритості наукових результатів.

3. Розробка навчальних курсів для дослідників щодо практик відкритої науки, а також надання доступу до ресурсів та можливостей технічної підтримки в університетах.

4. Підтримка видавничих практик, які сприяють впровадженню практики відкритої науки з високим рівнем прозорості та доступності наукових результатів для дослідницьких груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Vicente-Saez R., Gustafsson R., Van den Brande L. The dawn of an open exploration era: Emergent principles and practices of open science and innovation of university research teams in a digital world. *Technological Forecasting and Social Change*. 2020. № 156.

2. P. Smart, S. Holmes, F. Lettice, F. H. Pitts, J. B. Zwiegelhaar, G. Schwartz, S. Evans Open Science and Open Innovation in a socio-political context: knowledge production for societal impact in an age of post-truth populism. *R&D Management*. 2019. № 49. P. 279–297. DOI: 10.1111/radm.12377.

3. Complex Thinking in the Framework of Education 4.0 and Open Innovation – A Systematic Literature Review / M. S. Ramírez-Montoya, I. M. Castillo-Martínez, J. Sanabria-Z, J. Miranda. *Jour-*

nal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity. 2022. № 8. Sss. 1. P. 4. DOI: 10.3390/joitmc8010004.

4. Denden M. An open science strategy for EUNICE universities, EUNICE European University, France, 2023. 29 p.

5. The power of open: Benefits, barriers, and strategies for integration of open educational resources / T. Luo, K. Hostetler, C. Freeman, J. Stefaniak. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*. 2020. № 35, iss. 2. P. 140–158. DOI: 10.1080/02680513.2019.1677222.